

FİKİR VE SANAT ESERLERİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN HUKUKİ SINIRLAMALAR

Ozan Ali YILDIZ

Araştırma Makalesi

Dr., Avukat, İstanbul Barosu, ozanali.yildiz@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8010-6873.

ÖZET

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 16. maddesinde eserde değişiklik yapma hakkı ve bu hakkın kapsamı düzenlenmiştir. FSEK m. 16/1'e göre, kural olarak, eser sahibinin izni olmaksızın kısaltma, ekleme veya başkaca şekillerde eserde değişiklik yapılamaz. Eser sahibi, uygun görmesi halinde eserde değişiklik yapabilir veya eserde değişiklik yapması için üçüncü kişilere izin verebilir. Değişikliğin üçüncü kişi tarafından yapılacağı hallerde eser sahibi iznin kapsamını farklı şekillerde belirleyebilir. En katı haliyle, eser sahibi eserde değişiklik yapılmasına izin vermiş olmakla birlikte bu değişikliğin nasıl yapılacağını belirlemiş olabilir. İkinci bir seçenek olarak, eser sahibi, yapılacak değişiklikler ile ilgili bir çerçeve belirlemekle birlikte, değişikliğin ne şekilde yapılacağına kendisine izin verilen üçüncü kişinin karar vermesini uygun görebilir. Son olarak, eser sahibi, eserde değişiklik yapılmasına kayıtsız ve şartsız şekilde izin verebilir. Ancak şunu belirtelim ki, eser sahibi kayıtsız ve şartsız izin vermiş olsa dahi eserde eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyecek ya da eserin mahiyetini ve hususiyetini bozacak değişiklikler yapılamaz (FSEK m. 16/3).

Genel kural bu şekilde olmakla birlikte, FSEK m. 16/2'de bu kurala bir istisna getirilmiştir. Buna göre, bir eser üzerindeki fikri hakları kullanmaya yetkili olan kişiler, eseri işlerken, çoğaltırken, temsil ederken veya yayımlarken kullandıkları teknik sebebiyle eserde yapılması gereken zaruri değişiklikleri eser sahibinden özel olarak bir izin almadan da yapabilirler. Ayrıca, FSEK m. 80/4'e göre, sözleşmede veya özel bir hükümle aksi belirtilmedikçe, sinema eserlerinin sahipleri, film yapımcısına ekonomik haklarını devrettikten sonra filme dublaj yapılmasına veya altyazı eklenmesine itiraz edemezler. Son olarak, eser niteliği taşıyan mimari yapılarda, yapının dayanıklılığının artırılması veya kullanım amacının yerine getirilmesi açısından gerekli ise malikin eserde değişiklikler yapabileceği kabul edilmektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Eserde Değişiklik Yapma Hakkı, Manevi Haklar, Eser Sahibi, Eser, Mimari Eser.

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış olup en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

Bu çalışma Creative Commons Atıf-GayrıTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) olarak lisanslıdır.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

DOI: 10.62124/kluhfd.1840164.

LEGAL LIMITATIONS REGARDING THE MODIFICATION OF WORKS OF INTELLECTUAL AND ARTISTIC

Ozan Ali YILDIZ

Research Article

Dr., Attorney-at-Law, İstanbul Bar Association, ozanali.yildiz@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8010-6873.

ABSTRACT

Article 16 of the Law on Intellectual and Artistic Works numbered 5846 (Law) regulates the right to modify a work and the scope of this right. Pursuant to Law Article 16/1, as a general rule, a work cannot be abbreviated, supplemented, or modified in other ways without the permission of the author. The author may modify the work or authorize third parties to modify the work, should the author deem it appropriate. In cases where the modification is to be carried out by a third party, the author may define the scope of the permission in various ways. In the most stringent form, the author may have granted permission for the modification but may have simultaneously prescribed the manner in which this modification must be performed. As a second option, the author may define a framework for the modifications to be made while allowing the authorized person to determine the specific changes within that framework. Finally, the author may grant unconditional and absolute permission for the modification of the work. However, it must be stipulated that, even if the author has granted unconditional and absolute permission, no modifications may be made to the work that prejudice the author's honor and reputation or distort the nature and specific characteristics of the work (Law Article 16/3). While this constitutes the general rule, Law Article 16/2 introduces an exception to this rule. Accordingly, persons authorized to exercise the intellectual rights over a work may carry out the necessary modifications required due to the technical means employed while adapting, reproducing, performing, or publishing the work, without obtaining special permission from the author. Furthermore, according to Article 80/4 of Law, unless otherwise specified in the contract or by a special provision, the owners of cinematographic works cannot object to the dubbing or subtitling of the film after transferring their economic rights to the film producer. Finally, in architectural structures that are considered works of art, it is accepted that the owner may make changes to the work if necessary to increase the structure's durability or fulfill its intended purpose.

KEYWORDS: Right to Modify a Work, Moral Rights, Author, Work, Architectural Work.

GİRİŞ

Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir. Eser sahibinin, meydana getirdiği eseri kendi mahremiyet alanından çıkarıp umuma arz etmesiyle birlikte, eser, fiilen üçüncü kişilerin müdahalesine açık hale gelir. Ancak eserin, eser sahibinin tercih etmediği bir şekilde değiştirilmesi eser sahibi ile eser arasındaki manevi bağ zedeleyecek bir eylemdir. Bu sebeple, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi ve sözleşmeye taraf ülkelerin ulusal kanunlarında, eserde değişiklik yapma hakkının eser sahibine ait olduğu açıkça düzenlenmiştir. Üçüncü kişilere ise, yalnızca sınırlı hallerde eserde değişiklik yapma imkânı tanınmıştır.

Bu çalışmada, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili hükümleri çerçevesinde, eserde değişiklik yapılmasına ilişkin hukuki sınırlamaları ele alacağız. Bu amaçla, öncelikle eserde değişiklik yapma hakkı ile ilgili açıklamalarda bulunacağız. Akabinde üçüncü kişilerin eserde değişiklik yapabileceği halleri ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

I. ESERDE DEĞİŞİKLİK YAPMA HAKKI

A. TERMİNOLOJİ

Eserde değişiklik yapma hakkı, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nin mükerrer 6. maddesinde düzenlenen haklarından biridir. Anılan hükme göre, *“Eser sahibinin mali haklarından bağımsız olarak ve bu hakların devrinden sonra dahi, eser sahibi, eseri üzerindeki sahipliğini ileri sürmek ve eserinin her türlü tahrifine, bozulmasına veya diğer değişikliklerine veya şeref veya itibarına zarar verebilecek her türlü küçük düşürücü fiillere itiraz etme hakkına sahip olacaktır.”*

Sözleşmeye taraf ülkelerin ulusal kanunlarında, farklı şekillerde isimlendirilmekle birlikte, benzer düzenlemelere yer verilmiştir. Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, bu hakkı ifade etmek için *“bütünlük hakkı”*¹, *“eserin bütünlüğüne saygı hakkı”*² veya *“esere saygı hakkı”*³ terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Türk hukukunda ise, FSEK m. 16'nın kenar başlığından (*Eserde*

¹ François Dessemontet, *Le Droit d'Auteur* (Cedidac 1999) 219; Jacques De Werra, 'Le Droit Moral en Suisse' (2013) 25 (1) *Les Cahiers de Propriété Intellectuelle* 527, 534; Denis Barrelet ve Willi Egloff, *Le Nouveau Droit d'Auteur* (4. Bası, Staempfli Editions 2021) 77.

² Pierre Sirinelli, *Propriété Littéraire et Artistique* (3. Bası, Dalloz 2016) 75.

³ André Lucas, Agnès Lucas-Schloetter ve Carine Bernault, *Traité de la Propriété Littéraire et Artistique* (5. Bası, LexisNexis 2017) 521; Xavier Linant de Bellefonds, *Droit d'Auteur et Droits Voisins* (2. Bası, Dalloz 2004) 242; Christophe Caron, *Droit d'Auteur et Droits Voisins* (4. Bası, LexisNexis 2015) 235; Frank Gotzen, 'Le Droit Moral en Belgique' iç *Mélanges en l'honneur de André Françon* (Dalloz 1995) 262; Marie-Christine Janssens, 'Le Droit Moral en Belgique' (2013) 25 (1) *Les Cahiers de Propriété Intellectuelle* 527, 117.

değişiklik yapılmasını menetmek) yola çıkılarak “*eserde değişiklik yapılmasını önleme yetkisi/hakkı*”⁴, “*eser üzerinde değişiklik yapılmasını önleme yetkisi*”⁵, “*eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisi/hakkı*”⁶, “*eserde değişiklik yapılmasını men hakkı*”⁷ veya “*eserde değişiklik yapılmasını menetme hakkı/yetkisi*”⁸ gibi ifadeler kullanılmaktadır.

Kanuni terminoloji bu şekilde olmakla birlikte, bu hakkı “*eserde değişiklik yapılmasını menetmek*” şeklinde ifade etmenin hakkın yalnızca olumsuz yönünü vurguladığı kanaatindeyiz. Oysa eser sahibi, aşağıda detaylı şekilde açıklayacağımız üzere, eserde değişiklik yapabilir veya başkalarının eserde değişiklik yapmasına izin de verebilir. Bu sebeple, bu hakkı ifade ederken “*eserde değişiklik yapma hakkı*” terimini kullanmayı tercih ediyoruz.

B. HAKKIN NİTELİĞİ VE İKTİSAP EDİLMESİ

Eser sahibinin hakları FSEK’te ikili bir ayrımla düzenlenmiştir: Mali haklar ve manevi haklar. Mali haklar; eser sahibine, eserden ekonomik olarak faydalanma ve üçüncü kişilerin kendisinin izni olmadan eserden bu şekilde faydalanmalarına engel olma yetkisi tanır⁹. Manevi haklar ise, bizim benimsediğimiz görüşe göre, kişilik hakkının özel bir görünümünü oluşturmaktadır¹⁰. FSEK’te yer alan ve

⁴ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (5. Bası, Vedat Kitapçılık 2012) 171, § 14, n. 37.

⁵ Cüneyt Bellican, ‘Eser Sahibinin Manevi Haklarını Sınırlandıran Hukuki İşlemler ve Bazı Durumlar’ iç Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan, Cilt I (Seçkin Yayıncılık 2016) 306.

⁶ Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku* (3. Baskı, Yetkin Yayınları 2009) 145; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar* (7. Bası, Turhan Kitabevi 2021) 250.

⁷ Yalçın Tosun, *Manevi Haklar* (On İki Levha Yayıncılık 2016) 141.

⁸ Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Turhan Kitabevi 2008) 315; Arslan Kaya, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Dersleri – I* (Filiz Kitabevi 2024) 173.

⁹ Tekinalp (n 4) 180, § 14, n. 76; Öztan (n 8) 346; Mustafa Ateş, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması* (Seçkin Yayıncılık 2003) 156-157; Caron (n 3) 260.

¹⁰ Bu yönde bkz. Mustafa Reşit Belgesay, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi* (M.

manevi hakları düzenleyen hükümler, kişilik hakkının korunmasını amaçlayan hükümlerin fikir ve sanat eserleri hukukundaki bir uzantısıdır. Eserde değişiklik yapma hakkı (FSEK m. 16) da eser sahibinin manevi hakları (FSEK m. 14-17) arasında düzenlenen haklardan biridir. Dolayısıyla, eser sahibinin izni veya kanunda belirtilen haller olmaksızın eserde değişiklik yapılamıyor olması, eser sahibinin kişilik hakkı kapsamında korunan bir değer olarak görülmelidir.

Türk hukukunda benimsenen sisteme göre, bir eserin sahibi, onu meydana getiren kişidir (FSEK m. 8/1). Eser sahibi, eseri yaratmakla eser sahibi statüsünü kazanır; eserin tescil ettirilmesi veya başkaca bir işleme gerek bulunmamaktadır¹¹. Aynı şekilde, eser sahibinin eser üzerindeki mali ve manevi hakları iktisap edebilmesi için de bir işlem yapmasına gerek yoktur. Eserin, eser sahibinin hususiyetini yansıtacak düzeyde şekillenmesiyle birlikte eser sahibi eser üzerindeki mali ve manevi hakları iktisap eder¹². Buna göre, eser sahibi, eseri yarattığında eserde değişiklik yapma hakkını da iktisap etmiş olur.

C. ESERDE DEĞİŞİKLİK YAPMA HAKKININ KAPSAMI

Eserde değişiklik yapma hakkı, kural olarak, eser sahibine tanınmıştır. Eser

Sıralar Matbaası 1956) 58; Haluk Tandoğan, ‘Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması’ (1963) 20 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 4; Ergun Özsunay, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu (4. Bası, Fakülteler Matbaası 1979) 150; Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, Kişiler Hukuku (23. Bası, Filiz Kitabevi 2022) 100-101. Benimsediğimiz görüş bu yönde olmakla birlikte, öğretilerde bazı yazarlar, manevi hakları kişilik hakkından ayırtırmakta, bunları iki ayrı hak olarak nitelendirmektedir. Bu yönde bkz. Nuşin Ayiter, Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri (2. Bası, S Yayınları 1981) 114; Tosun (n 7) 85-87; Ateş, Hakların Kapsamı (n 9) 131; Bellican, Manevi Haklar (n 5) 280; Öztan (n 8) 282. Bu görüşü savunanlardan Aksu, manevi haklar ile kişilik hakkının benzer yönleri olmakla birlikte “*bütünüyle kesişmeyen*” iki hak olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Mustafa Aksu, ‘Eser Yaratıcısının Eseri Üzerindeki Manevi Hakları (Eser Yaratıcısı Kişilik Hakkı) ile Genel Kişilik Hakkı İlişkisi Üzerine Bir Deneme’ iç Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt I (On İki Levha Yayıncılık 2010) 157-158.

¹¹ Tekinalp (n 4) 149, § 12, n. 13; Erel (n 6) 86.

¹² Tekinalp (n 4) 149, § 12, n. 13; Erel (n 6) 86; Öztan (n 8) 236

sahibi, bu hakka dayanarak eserde değişiklik yapabilir, üçüncü kişilerin eserde değişiklik yapmasına izin verebilir veya kendisinin izni olmadan yapılan değişikliklere engel olabilir.

Bazı yazarlar, FSEK m. 16/3 hükmüne atıfla, eserde yapılan her türlü değişikliğin eser sahibi tarafından yasaklanamayacağını, eser sahibinin yalnızca “*onur ve saygınlığını zedeleyen*” veya “*eserin mahiyetini ve özelliğini bozan*” değişikliklere engel olabileceğini savunmaktadır¹³. Bu görüşün isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Aşağıda detaylı şekilde açıklayacağımız üzere, FSEK m. 16/3 hükmü, eser sahibinin kayıtsız ve şartsız izin verdiği hallerde dahi eserde bazı değişikliklerin yapılamayacağını düzenlemektedir. Buradan hareketle eserde yapılacak diğer değişikliklerin eser sahibinin iznine tabi olmadığı sonucuna ulaşılamaz. Bilakis hükmün ifade şekline, eser sahibinin “*onur ve saygınlığını zedeleyen*” veya “*eserin mahiyetini ve özelliğini bozan*” değişikliklere izin veremeyeceği fakat bunlar dışında kalan değişikliklerin eser sahibinin izni ile yapabileceği anlamı çıkmaktadır. Ayrıca sözünü ettiğimiz görüşün kabulü halinde, eser sahibinin izni olmadan eserde kısaltma, ekleme veya başkaca değişiklikler yapılamayacağını düzenleyen FSEK m. 16/1 hükmünün işlevsiz hale geleceğini de belirtmek gerekir.

Öğretide hakim olan görüşe göre, eserde yapılan değişikliğin esere fayda sağlaması¹⁴, eserin değerini artırması ya da azaltması¹⁵, yapılan değişikliğin “olumlu” ya da “olumsuz” bir değişiklik olarak nitelendirilmesi¹⁶, değişikliğin eserin bütününe değil de sadece bir kısmına müdahale içermesi¹⁷ veyahut

¹³ Bkz. Cahit Suluk, Rauf Karasu ve Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukuku (8. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024) 118.

¹⁴ Belgesay (n 10) 54.

¹⁵ Öztan (n 8) 319-320.

¹⁶ Tekinalp (n 4) 172, § 14, n. 39.

¹⁷ Caron (n 3) 236.

değişikliğin büyük ya da küçük olması¹⁸ FSEK m. 16 kapsamında yapılacak değerlendirme açısından önem arz etmez; kanundan kaynaklanan istisnai durumlar hariç olmak üzere eserde herhangi bir değişiklik yapılabilmesi için eser sahibinden izin alınması gerekir¹⁹.

Ne var ki, bazı durumlarda, eserde yapılan önemsiz değişiklikler sebebiyle hakkın ihlal edildiğini ileri sürmek hakkın kötüye kullanıldığı şeklinde yorumlanabilir²⁰. Ancak bu noktada, genel geçer bir değerlendirme yapmak isabetli olmaz; somut olayın koşulları da dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmalıdır. Sözgelimi, bir gazete yazısında hatalı şekilde yazılmış bir bağlacın ve kelimenin redaktör tarafından düzeltilmiş olması karşısında manevi hakkın ihlaline dayalı talepte bulunulması, bu kapsamda değerlendirilebilir. Dikkat edilecek olursa bu örnekte, redaktörün yapmış olduğu düzeltme zaten yapılan işin doğasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, bu eylem karşısında eser sahibinin eserde değişiklik yapma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılması şeklinde yorumlanabilir. Ancak bunun ötesine geçerek yazının içeriğine müdahale edilmesi eserde değişiklik yapma hakkının ihlali anlamına gelir²¹.

Son olarak, FSEK m. 16 ile ilgili haklı bir eleştiriye değinmek isteriz. FSEK m. 16'nın kenar başlığı "*Eserde değişiklik yapılmasını menetmek*" şeklinde olmakla

¹⁸ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 522; Caron (n 3) 236; Tosun (n 7) 143. Aksi görüşü savunan *Ayiter* ise, daha genel bir ifadeyle, eserde yapılacak her türlü değişiklik için eser sahibinden izin alınması gerekmediğini, yalnızca belirli yoğunluktaki değişiklikler için bu iznin gerekli olduğunu savunmaktadır. Bkz. *Ayiter* (n 10) 121

¹⁹ Alain Berenboom, *Le Nouveau Droit d'Auteur* (5. Bası, Larcier 2022) 285; Janssens (n 3) 117 ve 119; Tosun (n 7) 143; Bellican, *Manevi Haklar* (n 5) 306.

²⁰ Tosun (n 7) 143.

²¹ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 524. Öğretide bazı yazarlar, gazeteye gönderilen bir yazının uzun olması halinde yazarın izni olmaksızın yazıdan 1-2 cümlelerin çıkarılabileceğini savunmaktadır. Bkz. Nal ve Suluk (Karasu) (n 13) 118. Bu görüşün isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Bize göre, böylesi bir müdahale eserde değişiklik yapma hakkının ihlali anlamına gelir. Eğer yazının uzun olması yayımlanmasına engel oluşturuyorsa bu hususun yazara bildirilmesi ve gerekli kısaltmanın yazar tarafından yapılması talep edilmelidir.

birlikte FSEK m. 16/1 hükmünün lafzına bakıldığında, yalnızca “eserde” değil; “eser sahibinin adında” yapılacak değişikliklerin de eser sahibinin iznine tabi tutulduğu görülmektedir. Eser sahibinin adı, eserin bir parçası değildir. Eser sahibinin adının eserde ne şekilde gösterileceği, bunun kim tarafından belirleneceği gibi hususlar esasen adın belirtilmesi hakkının konusunu oluşturmaktadır. FSEK m. 15’te adın belirtilmesi hakkı detaylı şekilde düzenlenmiştir. Bu sebeple, FSEK m. 16’da da eser sahibinin adından bahsedilmesi öğretide eleştirilmekte, bunun “lüzumsuz” tekrar olduğu ve bu tekrarın ilgili düzenlemelerin insicamını bozduğu ifade edilmektedir²².

D. ESERE DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI ŞEKİLDE MÜDAHALEDE BULUNULMASI

Eser sahibinin eseri meydana getirirken kullandığı kelimeler, notalar, melodi, eserin kompozisyonu veya anlatım akışı, eserde kullanılan üslup ya da eserin sunulduğu bağlam gibi unsurlar eser ile eser sahibi arasında bir bağ oluşturur. FSEK m. 16 ile bu bağın korunması amaçlanmaktadır. Eser sahibinin izni olmaksızın eserde değişiklik yapmak bu bağa zedeler²³. Eser sahibinin eseri ile ilgili olarak yapmış olduğu bu tercihlere saygı gösterilmelidir²⁴.

Eserde değişiklik yapılmasından söz edildiğinde ilk akla gelebilecek müdahale eserin içerik itibarıyla değiştirilmesidir. Eserin içerik itibarıyla değiştirilmesi; eserde kullanılan kelimelerin, notaların, renklerin, desenlerin ve sair unsurların değiştirilmesi şeklinde gerçekleşebileceği gibi eserin kompozisyonunun veya anlatım akışının değiştirilmesi de bu etkiyi yaratabilir. Örneğin siyah-beyaz bir filmin renklendirilmesi²⁵ veya eser sahibinin izni alınmadan bir şiirdeki dizelerin

²² Bkz. Öztan (n 8) 316.

²³ Ateş, Hakların Kapsamı (n 9) 145-146.

²⁴ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 522.

²⁵ Linant de Bellefonds (n 3) 247; Sirinelli (n 2) 75; Tosun (n 7) 143. Fransa’da yaşanan bir uyuşmazlıkta bu husus mahkemeye taşınmıştır. Bir televizyon kanalı, *The Asphalt Jungle* adlı siyah beyaz filmi renkli olarak yayımlamak istemiş; filmin senaristi ve

yerinin değiştirilmesi ve eserin bu şekilde yayımlanması²⁶ halinde eser sahibinin hakkı ihlal edilmiş olur.

Bununla birlikte, eserde değişiklik yapılması ile kastedilen yalnızca eserin içerdiği unsurların değiştirilmesi değildir; hükümde açıkça ifade edildiği üzere, eserde kısaltma yapılması veya esere eklemeler yapılması da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Sözgelimi, bir sinema filminin ya da dizi bölümünün yayın kuruluşu tarafından kısaltılarak umuma iletilmesi ya da bir edebi eserin bazı bölümleri çıkarılarak yayımlanması, eser sahibinin eserde değişiklik yapma hakkının ihlali sonucunu doğurur. Aynı şekilde, esere eser sahibinin izin vermediği eklemelerin yapılması da hakkın ihlali anlamına gelir. Örneğin, sessiz bir filme müzik eklenmesi²⁷ veya içeriği ne olursa olsun (övme veya yergi) bir yazarın kitabına onun izni olmaksızın önsöz eklenmesi²⁸ bu kapsamda değerlendirilebilir.

Eserin kısaltılması, esere ekleme yapılması veya eserin içeriğinin değiştirilmesi esere doğrudan müdahale oluşturan hallerdir²⁹. Eser sahibi, eserin içeriğine yönelik bu nevi doğrudan müdahalelerin yanında, eserin bağlamından koparılması veya farklı bir bağlamda sunulması suretiyle eserin ruhuna (*l'esprit*

yönetmeni olan John Huston'ın mirasçıları, Huston'ın hayattayken filmlerinin renklendirilmesine karşı çıktığını gerekçesiyle televizyon kanalının bu girişiminin önlenmesini talep etmiştir. Mahkeme, mirasçıların talebini haklı bulmuştur. Ayrıca bkz. André Françon, 'Le Droit au Respect et les Oeuvres Audiovisuelles' iç Mélanges Offerts à Albert Chavanne: Droit Pénal, Propriété Industrielle (Litec 1990) 235.

²⁶ "...Somut uyumsuzlukta, mahkemece alınan 20.06.2005 tarihli uzman bilirkişi raporunda murisin "Fetih Marşı" isimli şiirinin bir kısmının alınıp dizelerin ve sözlerinin yeri değiştirilerek eser parçalanmak suretiyle işlenerek musiki eserinin güftesi olarak kullanıldığı mütalaa edilmiştir. Bu açıklama itibarıyla, eserin parçalanması sonucunda mahiyet ve hususiyetinin bozulduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu eylem FSEK'nun 16.maddesinin 3. fıkrasına aykırılık oluşturduğundan..." Yargıtay HGK, E. 2008/368 K. 2008/393, 28.5.2008 (Yargıtay Karar Arama).

²⁷ Berenboom (n 19) 285; Linant de Bellefonds (n 3) 247; Sirinelli (n 2) 75; Tosun (n 7) 245.

²⁸ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 525.

²⁹ Jacques De Werra, Le Droit à l'Intégrité de l'Oeuvre (Staempfli Editions 1997) 68 vd.

de l'oeuvre) zarar verecek³⁰ dolaylı müdahalelere³¹ de engel olabilir³². Örneğin bir şarkı sözünün bir siyasi partinin seçim afişlerinde kullanılması³³, belirli bir bahçenin veya meydanın peyzajı düşünülerek yapılmış heykelin başka bir yere taşınması³⁴ veya bir kurgusal karakterin eser sahibinin yarattığı evrene yabancı bir evrene aktarılması³⁵ halinde -somut olayın koşulları çerçevesinde- eserde değişiklik yapma hakkının ihlal edildiği söylenebilir.

Yargıtay da verdiği bir kararda, eserin bağlamından koparılmasına neden olan bu tür bir faaliyetin eserde değişiklik yapma hakkını ihlal edeceği sonucuna ulaşmıştır. Sözünü ettiğimiz karar, davalı tarafından yayımlanan bir kitabın takdimi için yazılmış olan takriz (sunuş) yazısını konu almaktadır. İlk derece mahkemesi, kararında, takriz yazısının davacının murisi tarafından yazıldığını ve bu yazının bir ilim ve edebiyat eseri niteliği taşıdığını kabul etmiştir. Karardan anlaşıldığı üzere, davacının murisi ile davalı arasında bu yazının yayımlanmasına ilişkin yazılı bir sözleşme bulunmamaktadır. Ancak takriz yazısının bir kitabı takdim etmek amacıyla yazıldığı düşünüldüğünde, davacının murisinin bu yazının yayımlanmasına rıza gösterdiği söylenebilir. Bununla birlikte, söz konusu takriz yazısı kitabın sonraki basılarında da kullanılmıştır. İlk derece mahkemesi, kararında, takriz yazısının ilk yayımlandığı basıda kitap 496 sayfa iken son basıda kitabın 1.248 sayfaya ulaştığını, 496 sayfalık bir kitap için yazılan takriz yazısının 1.248 sayfalık bir kitapta kullanılmasının hukuka uygun bir hareket sayılamayacağını belirtmiştir. Yargıtay da davalı tarafın temyiz talebi üzerine

³⁰ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 523; Linant de Bellefonds (n 3) 249; Frédéric Pollaud-Dulian, *Le Droit d'Auteur* (2. Bası, Economica 2014) 623; Caron (n 3) 237; Janssens (n 3) 121.

³¹ De Werra, *Intégrité* (n 29) 72 vd.; De Werra, *Droit Moral* (n 1) 536.

³² De Werra, *Intégrité* (n 29) 77.

³³ Linant de Bellefonds (n 3) 249.

³⁴ Berenboom (n 19) 287; Agnès Lucas-Schloetter, 'Le Droit Moral en Allemagne' (2013) 25 (1) *Les Cahiers de Propriété Intellectuelle* 35, 51.

³⁵ Linant de Bellefonds (n 3) 250; Caron (n 3) 237; Gotzen (n 3) 263.

yaptığı değerlendirmede, FSEK m. 16/3 uyarınca eserin mahiyet ve hususiyetini bozucu hallerde ref kararı verilebileceğini ifade etmiş ve ilk derece mahkemesi kararını onamıştır³⁶.

³⁶ “...Davacı, yaklaşık 46 yıl önce vefat etmiş olan babası ...’ın ... eski müftüsü olduğunu, davalılara ait ... Gazetesi ile Türkiye Gazetesi’ne ait H... Kitabevi tarafından neşrolunan “Tam İlmihal Se’adet-i Ebediyye” adlı eserin başında babasına ait olduğu iddia edilen bir takriz, takdim ve takdir yazısının bulunduğunu ancak bu yazının babasına ait olmadığını, kitabın reklam ve tanıtım vasıtası olarak kullanıldığını ve haksız olarak kullanılan bu yazı sayesinde kitap satışlarından ticari anlamda gelir elde edildiğini, varlığı iddia olunan söz konusu takriz yazısının, kitaba ve kitabın içeriğine olan güvenirliliği arttırmayı sağladığını, söz konusu yazının kaldırılması talebinin, davalılara ihtarname yolu ile defalarca iletilmesine rağmen, bugüne kadar herhangi bir olumlu sonuç alınamadığını ve bu durumun tecavüz teşkil ettiğini iddia ederek, “Tam İlmihal Se’adet-i Ebediyye” adlı kitaptan merhum babası A... M... Ü...’a ait olmayan takriz yazısının kaldırılmasını talep ve dava etmiştir. Davalılar vekili, davacının FSEK’in 19. maddesi kapsamında tek başına dava açma yetkisi ve aktif dava ehliyetinin bulunmadığını, Tam İlmihal “Seadet-i Ebediyye”nin girişinde yer alan takrizin FSEK anlamında eser olmadığını, dolayısıyla FSEK kapsamında davacının herhangi bir talebinin de söz konusu olamayacağını, takriz yazısının davacının babası merhum ...’a ait olduğunu ve bu yazının Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye adlı kitabın girişinde yer almasına da izin verildiğini, söz konusu kitapta davacının babası merhum A... M... Ü...’ın kişilik haklarına saldırılmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve tüm dosya kapsamı uyarınca davacının mirasçı olması sebebiyle aktif dava ehliyetinin bulunduğu, davacı murisinin ilk basılardaki yazısının üzerinden oldukça uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen tecavüz fiilinin temadi etmesi sebebiyle zamanaşımı itirazının yerinde olmadığı, söz konusu takrizin kitabın başında yer alan edebi içerikli bir metin olduğu, sahibinin hususiyetini taşıyan FSEK 2. maddesine göre ilim ve edebiyat eseri sayıldığı, kitabın 6. basımında o tarihte hayatta olmayan davacı murisinden takrizin yayınlanabileceğine ilişkin izin alındığına dair bir belge bulunmadığı, devam eden tarihlerde çok sayıda baskısı yapıldığı, takrizin ilk yazıldığı basının 496 sayfa olmasına rağmen son basılarda 1.248 sayfaya ulaşan kitapta davacı murisinin takriz yazısının aynen korunuyor olmasının hukuka uygun bir hareket sayılamayacağı, davaya konu kitabın davalı ... Holding A.Ş ve ... Gazetecilik A.Ş’ye ait olmadığı, bu davalılara husumet yöneltilemeyeceği gerekçesiyle, davalı ... Holding A.Ş ile ... Gazetecilik A.Ş hakkındaki davanın husumetten reddine, davalı H... Kitap Kırtasiye Sesli ve Görüntülü Yayınlar Limited Şirketi yönünden davanın kabulü ile “Tam İlmihal Seadet-i Ebediyye” isimli kitapta bulunan ve davacının murisi A... M... Ü... tarafından yazıldığı tespit edilen takriz metninin kitaptan çıkartılmasına karar verilmiştir.

Kararı, davalı H... Kitap Kırtasiye Sesli ve Görüntülü Yayınlar Limited Şirketi vekili temyiz etmiştir.

Dava dosyası içerisindeki bilgi ve belgelere, mahkeme kararının gerekçesinde

Karar metninden anlaşıldığı üzere, davacının murisi tarafından yazılan takriz yazısında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu sebeple, ilk anda, eserin bozulmadığı; eserde değişiklik yapma hakkının ihlal edilmediği düşünülebilir. Ancak kararda isabetli şekilde belirtildiği üzere, 496 sayfalık bir kitap için yazılan takriz yazısının 1.248 sayfalık bir kitapta kullanılması eserin mahiyet ve hususiyetini bozacak bir kullanımdır. Burada eserin mahiyetini ve hususiyetini bozan şey, eserin içeriğinde değişiklik yapılması değil; eserin bağlamından koparılarak kullanılmış olmasıdır. Kitabın ilk basısı için yazılan takriz yazısında yer alan övgüler artık geçerliliğini yitirmiş olabilir. Bu sebeple, aynı takriz yazısının sonraki genişletilmiş basılarda kullanılması, bu anlamda, eserin mahiyetini ve hususiyetini bozacaktır.

II. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN ESERDE DEĞİŞİKLİK YAPABİLECEĞİ DURUMLAR

A. ESER SAHİBİNİN İZİN VERMİŞ OLMASI

1. İzin Kapsamı

Eser sahibi, eserde değişiklik yapması için üçüncü bir kişiye (mali hak sahibine veya eserin aslı üzerinde mülkiyet hakkı elde eden kişiye) izin verebilir. Eser sahibi iznin kapsamını farklı şekillerde belirleyebilir. En katı haliyle, eser sahibi, eserde değişiklik yapılmasına izin vermiş olmakla birlikte bu değişikliğin nasıl yapılacağını belirlemiş olabilir. İkinci bir seçenek olarak, eser sahibi, yapılacak değişiklikler ile ilgili bir çerçeve belirlemekle birlikte, değişikliğin ne şekilde yapılacağına kendisine izin verilen üçüncü kişinin karar vermesini uygun

dayanılan delillerin tartışılıp, değerlendirilmesinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmamasına ve 5846 sayılı FSEK 19 ve 16/3 maddeleri uyarınca eserin mahiyet ve hususiyetini bozucu hallerde ref kararının verilebilecek olmasına göre, davalı H... Kitap Kirtasiye Sesli ve Görüntülü Yayınlar Ltd. Şti vekilinin tüm temyiz itirazları yerinde değildir...” Bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2016/10718 K. 2018/3354, 9.5.2018 (Yargıtay Karar Arama).

görebilir. Son olarak, eser sahibi, eserde değişiklik yapılmasına kayıtsız ve şartsız şekilde izin verebilir. Bununla birlikte, FSEK m. 16/3'te açıkça ifade edildiği üzere, eser sahibi, eserde değişiklik yapılması için kayıtsız ve şartsız bir izin vermiş olsa dahi şeref ve haysiyetini zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan değişikliklere karşı çıkabilir.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere, manevi hakları kişilik hakkının özel bir görünümü olarak nitelendirmekteyiz. Kişilik hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için üçüncü kişilere devredilemez³⁷. Bununla birlikte, kişilik hakkının özü devredilmemekle birlikte bazı kişisel değerleri kullanma yetkisi üçüncü kişilere bırakılabilir³⁸. Şöyle ki, bir kimsenin kişisel değerlerinin onun izni olmadan kullanılması, kural olarak, kişilik hakkının ihlal edildiği anlamına gelir. Ancak kişilik hakkı ihlal edilen kişi bu eyleme rıza göstermişse eylem hukuka uygun sayılacaktır (TMK m. 24/2). Bu yolla, üçüncü kişilere kişisel değerleri kullanma yetkisi tanınabilir³⁹. Ancak üçüncü kişilere tanınan bu yetkinin bir sınırı bulunmaktadır. Kişinin rızası olsa dahi “kişilik hakkının sert çekirdeği”⁴⁰ olarak

³⁷ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku* (21. Bası, Filiz Kitabevi 2022) 180; Dural ve Ögüz (n 10) 104; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler* (8. Bası, Legal Yayıncılık 2017) 106; Şirin Aydıncık Midyat, *Kişilik Hakkının Ticarileşmesi (İmaj Hakları)* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 105.

³⁸ Helvacı (n 37) 106; Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir (n 37) 180; Julien Rouvinez, *La Licence des Droits de la Personnalité* (Schulthess 2011) 60; Cüneyt Bellican, ‘Kişilik Hakkını Oluşturan Kimi Unsurların Ticari Amaçlı İzinsiz Kullanımı’ (2019) 18 (1) *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 79, 83 vd.; Aydıncık Midyat (n 37) 108; Ozan Ali Yıldız, ‘Kişilik Hakkı Kapsamında Korunan Değerlerin Ticarileştirilmesi’ iç Fulya Erlüle ve diğerleri (edr), Prof. Dr. Serap Helvacı’nın Anısına Armağan, Cilt III (On İki Levha Yayıncılık 2024) 2916-2917. Manevi haklar açısından aynı yönde bkz. Tekinalp (n 4) 164, § 14, n. 9; Bellican, *Manevi Haklar* (n 5) 283; Tosun (n 7) 89; Ozan Ali Yıldız, ‘Eser Sahibinin Ölümü Sonrasında Manevi Hakların Kullanılması ve Korunması’ iç Yener Ünver ve Özlem Yenerer Çakmut (edr), *Hukuk ve Sanat* (7. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 578.

³⁹ Vanessa Lévy, *Le Droit à l’Image* (Schulthess 2002) 66; Jacques De Werra, ‘La Gestion Contractuelle du Droit à l’Image des Sportifs’, iç Citius, Altius, Fortius: *Mélanges en l’Honneur de Denis Oswald* (Helbing Lichtenhahn Verlag 2012) 248; Yıldız, *Kişilik Hakkı* (n 38) 2916-2917.

⁴⁰ Rouvinez (n 38) 124. İsviçre Federal Mahkemesi de bir kararında bu ayrımı açıkça

nitelendirilen değerlere müdahale edilemez. Kişilik hakkının sert çekirdeği, kişinin kendisine karşı bile korunur (TMK m. 23) ve kişinin rızası olsa dahi bu alana yapılacak müdahaleler hukuka aykırı sayılır⁴¹. Kişinin şeref ve haysiyeti bu kapsamda korunan kişisel değerlerden biridir⁴².

FSEK m. 16/3'te yer alan düzenleme, kişilik hakkının bizzat hak sahibine karşı da korunmasının bir tezahürü olarak görülebilir. Anılan hükme göre, eser sahibi, kayıtsız ve şartsız olarak izin vermiş olsa bile, eserde şeref ve haysiyetini zedeleyecek değişiklikler yapılmasına engel olabilir. Zira bu tür müdahaleler eserde değişiklik yapma hakkının sert çekirdeğine müdahale oluşturur⁴³. Eser sahibi, kendisine tanınan bu korumadan vazgeçemez (FSEK m. 16/3).

Aynı hükümde, eser sahibinin kayıtsız ve şartsız izin verdiği hallerde dahi eserin mahiyetini (özünü) ve hususiyetlerini bozan değişikliklere⁴⁴ engel olabileceği

benimsemiştir. Kararda, kişilik hakkının sert çekirdeği, “*insan özünün dokunulmaz çekirdeği*” (*noyau intangible de l'essence humaine*) şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. ATF 136 III 401, c. 5.2.2 (JdT 2011 II 508).

⁴¹ Rouvinez (n 38) 142; Philippe Meier ve Estelle De Luze, *Droit des Personnes* (Schulthess 2014) 343-344.

⁴² Meier ve De Luze (n 41) 341-342; Yıldız, *Kişilik Hakkı* (n 38) 2914-2915.

⁴³ Barrelet ve Egloff (n 1) 82; De Werra, *Droit Moral* (n 1) 536; Janssens (n 3) 118.

⁴⁴ “...Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılamaya ve tüm dosya kapsamına göre; davacı eser sahibinin onayı alınmadan, oyunun karakterlerinin özelliklerinin eksiltildiği, kavram ve anlam karışıklığına sebep olduğu, eklemeler yapıldığı, yazarın eserde vurgulamak istediği bazı öğelerin yok olduğu, bazı sahnelerin çıkartıldığı, oyunun coğrafi ve kültürel referanslarının yok edildiği ve yazarın seküler yaklaşımının tahrif edildiği, değişiklikler ile metnin içeriği ve bütünlüğünün bozulduğu, davacının FSEK 16. maddede düzenlenen eserde değişiklik yapılmasını menetme haklarının ihlal edildiği, davacının itirazına rağmen oyunun sahnelenmeye devam edildiği ve “temsil” mali hakkının da ihlal edildiği gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile 63.600,00 TL maddi tazminatın ve 15.000,00 TL manevi tazminatın 02.10.2012 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı taraftan tahsili ile davacıya ödenmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine, hükmün ilanına karar verilmiştir

Kararı, taraf vekilleri temyiz etmiştir.

Dosyadaki yazılara, mahkemece uyulan bozma kararı gereğince hüküm verilmiş olmasına ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, taraf vekillerinin bütün temyiz itirazları yerinde değildir...” Bkz. Yargıtay 11. HD, E.

belirtilmiştir (FSEK m. 16/3). Ancak bu tür değişikliklerin eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyen değişikliklerden kısmen ayrıştığı kanaatindeyiz. Şöyle ki, kişinin şeref ve haysiyeti, TMK m. 23 gereği, kendisine karşı bile korunan bir kişisel değerdir⁴⁵. Bu nedenle, eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyecek değişikliklerin onun izni ile bile yapılamıyor olması manevi hakların özü ile uyumlu bir düzenleme şeklidir. Ancak eserin mahiyeti ve hususiyetleri açısından bu denli katı bir korumaya ihtiyaç bulunmamaktadır. Aksini kabul etmek eser sahibinin kendi eseri üzerinde değişiklik yapma hakkını manevi hakların amacına aykırı şekilde kısıtlamak anlamına gelir. Hükmün ilgili kısmı yorumlanırken bu durum dikkate alınmalıdır. Eser sahibinin “kayıtsız ve şartsız”, çerçeve bir izin vermesi halinde eserin mahiyeti ve hususiyetlerini bozan değişikliklerin yapılamayacağına şüphe yoktur. Buna karşılık, eser sahibinin sınırları belirgin şekilde eserde bazı değişikliklerin yapılmasına izin vermiş olması halinde bu iznin geçerli kabul edilmesi gerekir⁴⁶. Sözgelimi, senaryo yazarının açık izni ile, bir film senaryosundaki ana karakterlerden birinin mesleğinin veya cinsiyetinin değiştirilmesi, eserin mahiyetinin veya hususiyetinin değiştirilmesi anlamına gelebilir fakat senaryo yazarının izni ile yapılacak bu tür bir değişikliğin eserde değişiklik yapma hakkını ihlal etmeyeceği kanaatindeyiz.

2. Şekil

Eser sahibi, tek taraflı bir hukuki işlemle veya izin verilen kişi ile kuracağı bir sözleşme ile eserde değişiklik yapılmasına izin verebilir. Her iki işlem açısından da kanunda bir şekil şartı aranmamıştır. Türk hukukunda hukuki işlemlerin şekli açısından esas olan kural şekil serbestisi olduğu için eserde değişiklik yapılması

2017/4029 K. 2019/2788, 9.4.2019 (Yargıtay Karar Arama).

⁴⁵ Meier ve De Luze (n 41) 341-342; Yıldız, Kişilik Hakkı (n 38) 2914-2915.

⁴⁶ Bu yönde bkz. Bellican, Manevi Haklar (n 5) 287-288. Aksi görüşteki Kılıçoğlu’na göre, hükümde “bile” ifadesi kullanıldığı için eser sahibi, bu tür değişikliklere” kayıtlı” ve “şartlı” olarak da izin veremez. Bkz. Kılıçoğlu (n 6) 253.

için verilecek iznin şekil şartına tabi olmadığı kabul edilmelidir⁴⁷.

3. Eser Sahibinin Ölümü Sonrasında Eserde Değişiklik Yapılması

Eser sahibi, ölümünden önce eserde değişiklik yapılmasına izin vermişse, bu izin kapsamında eserde değişiklik yapılabilir. Ancak eser sahibinin ölümü sonrasında eser sahibinin yakınlarının veya mirasçılarının eserde değişiklik yapılmasına izin verme yetkisi bulunmamaktadır. Zira eserde değişiklik yapma hakkı miras yoluyla intikal etmez⁴⁸.

Öte yandan, FSEK m. 19/2, 3 ve 5 hükümlerinde, eserde değişiklik yapma hakkının sert çekirdeğinin eser sahibinin ölümünden sonra da korunabilmesi açısından önemli bir düzenlemeye yer verilmiştir. FSEK m. 19/2'ye göre, eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl boyunca, FSEK m. 16/3'te düzenlenen hakkı kullanma yetkisi eser sahibinin FSEK m. 19/1'de sayılan yakınlarına⁴⁹ aittir. Bu kapsamda, eser sahibinin yakınları, eserin eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde ya da eserin mahiyetini veya hususiyetlerini bozacak şekilde değiştirilmesine engel olabilir.

Eserde değişiklik yapma hakkının sert çekirdeğinin korunması ihtiyacını gözetken kanun koyucu, eser sahibinin yakınları olarak sayılan kişilerden hiçbiri hayatta değilse veya kanun gereği sahip oldukları bu yetkiyi kullanmıyorlarsa, haklı bir menfaati bulunduğunu ispat etmesi kaydıyla mali hak sahiplerine de bu hakkı koruma yetkisi tanımıştır (FSEK m. 19/3). Son olarak, eser sahibinin yakınları

⁴⁷ Mustafa Ateş, *Fikri Haklarla İlgili Hukuki İşlemler* (Seçkin Yayıncılık 2020) 93; Bellican, *Manevi Haklar* (n 5) 289. Aksi görüşü benimseyen *Kılıçoğlu* ise, bu iznin yazılı şekilde verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. *Kılıçoğlu* (n 6) 253.

⁴⁸ Erel (n 6) 146; Ateş (n 9) 147.

⁴⁹ FSEK m. 19/1'de, eser sahibinin yakınları üç grupta ve sınırlayıcı şekilde sayılmıştır. Birinci grupta sağ kalan eş ile çocuklar ve atanmış (mansup) mirasçılar, ikinci grupta ana ve baba, üçüncü grupta ise kardeşler yer alır. Ayrıca bkz. Mustafa Ateş, 'Manevi Hakların Eser Sahibinin Ölümünden Sonra Kullanılması: FSEK Madde 19 Üzerine Bir Tedkik', (2020) 78 (3) *İstanbul Hukuk Mecmuası* 1279, 1300; Yıldız, *Manevi Haklar* (n 38) 575.

veya mali hak sahipleri bu yetkiyi kullanmıyorsa ya da eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçmişse ve söz konusu eser ülkenin kültür hayatı bakımından önem arz ediyorsa, FSEK m. 16/3'te düzenlenen yetkiler Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da kullanılabilir (FSEK m. 19/5).

Esasen kişilik hakkı ölümle sona ermektedir (TMK m. 28/1). Ancak bu düzenleme eser sahibinin kişiliğinin -kısmen de olsa- ölüm sonrası korunmasını öngörmekte; kişilik hakkına ölüm sonrasına uzanan bir art etki tanımaktadır. Bu yönüyle, söz konusu düzenlemenin Türk hukukunda istisnai hallerde kabul edilen *postmortal* kişilik korumasının bir örneğini oluşturduğu kabul edilmektedir⁵⁰.

B. MALİ HAKLARIN KULLANILABİLMESİ İÇİN ESERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASININ ZARURİ OLMASI

1. Genel Olarak

Mali haklar ile manevi haklar, birbirlerinden bağımsız haklar olmakla birlikte aralarında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Öyle ki, bazı hallerde, mali hakların kullanılabilmesi için manevi hakların da kullanılması gerekebilir. Sözgelimi, işleme hakkının kullanılabilmesi için eserde değişiklik yapılması gerekmektedir. Kanun koyucu, bu gerekliliği göz önünde bulundurarak, FSEK m. 16/2'de eserde değişiklik yapma hakkının bir istisnasına yer vermiştir. Anılan hükme göre, eser sahibinin izniyle veya kanunun tanıdığı yetki ile mali hakları kullanan bir kişi, mali hakları kullanabilmesi için eserde değişiklik yapması gerekiyorsa, eser sahibinden ayrıca izin almasına gerek olmaksızın eserde değişiklik yapabilir.

FSEK m. 16/2 hükmünün uygulama alanı bulabilmesi için iki koşulun kümülatif olarak gerçekleşmesi gerekir: Mali hakların eser sahibinin izniyle veya kanundan doğan yetki ile kullanılıyor olması ve eserde değişiklik yapılmasının bir

⁵⁰ Bkz. Rona Serozan, 'Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması', iç Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan (Turhan Kitabevi 2006) 322; Yıldız, Manevi Haklar (n 38) 583.

zarurettten kaynaklanması. Aşağıda bu iki koşulu ayrı başlıklar altında ele alacağız.

2. Eser Sahibinin İzniyle veya Kanuni Bir Yetkiye Dayanarak Mali Hakların Kullanılıyor Olması

a. Mali Hakların Eser Sahibinin İzniyle Kullanılıyor Olması

Eser sahibi, eserden ekonomik açıdan fayda sağlamak için mali hakları bizzat kullanabileceği gibi bu hakları üçüncü kişilere devrederek (veya üçüncü kişilere lisans hakkı tanıyarak) de bir kazanç elde edebilir. Bilhassa, eser sahibinin mali hakların sahip olduğu ekonomik potansiyeli değerlendirebilecek teknik ve/veya ekonomik alt yapıya ya da organizasyon kabiliyetine sahip olmadığı durumlarda mali hakların devredilmesi veya bu haklar üzerinde üçüncü kişilere lisans hakkı tanınması eser sahibi açısından daha tercih edilesi bir seçenek haline gelebilir⁵¹.

Eser sahibi, mali hakların devri veya lisans sözleşmesi yoluyla üçüncü kişilerin mali hakları kullanmasına izin vermişse ve bu hakların kullanılabilmesi için eserde değişiklik yapılması zarureti varsa, mali hak sahibi veya lisans hakkı sahibi, eser sahibinden ayrıca bir izin almasına gerek olmaksızın eserde değişiklik yapabilir (FSEK m. 16/2).

b. Mali Hakların Kanundan Doğan Yetki ile Kullanılıyor Olması

Genel bir yaklaşım olarak, fikir ve sanat eserleri hukukuna ilişkin ulusal kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde, eser sahibi ile toplumun menfaatleri arasında bir denge kurulmaktadır. Bir yandan, eser üzerindeki mali ve manevi haklar münhasıran eser sahibine tanınmakta; diğer yandan belirli koşullar altında eser sahibi dışındaki kişilerin eserden istifade etmesine imkan sağlayan düzenlemelere yer verilmektedir.

⁵¹ Öztan (n 8) 552.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu da bu anlayışı yansıtmaktadır. Belirli koşullar çerçevesinde, fikir ve sanat eserlerinin toplum tarafından kullanılması serbest bırakılmıştır. Toplumun eserden serbest faydalanmasına imkan tanıyan bu hükümler FSEK m. 30-47’de *Tahditler* kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Burada tahditten yani sınırlamadan kasıt, eser sahibinin haklarının sınırlandırılıyor olmasıdır. Bu sınırlandırma halleri dört farklı gerekçeye dayandırılmaktadır: Kamu düzeni (FSEK m. 30), genel menfaat (FSEK m. 31-37), özel menfaat (FSEK m. 38-41) ve hükümete tanınan yetkiler (FSEK m. 42-47).

Eser sahibi dışındaki kişilerin, bu hükümler kapsamında kendilerine tanınan hakları kullanırken eserde değişiklik yapması gerekebilir. FSEK m. 16/2 hükmü, bu tür değişikliklerin eser sahibinden izin alınmadan yapılmasına imkan sağlamaktadır. Örneğin FSEK m. 33’te eğitim ve öğretim amacıyla temsil serbestisi düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, yayımlanmış bir eserin bir eğitim ve öğretim kurumunda, yüz yüze eğitim ve öğretim amacıyla temsili serbesttir; temsil hakkının bu koşullar dahilinde kullanılması için eser sahibinden izin alınması gerekmez. Ancak temsil faaliyetinin bu istisna kapsamında değerlendirilebilmesi için doğrudan veya dolaylı olarak kar amacı güdülüyor olması gerekir. Bu hüküm çerçevesinde, üçüncü kişilere, eser üzerindeki temsil hakkını (FSEK m. 24) kullanmak üzere kanundan doğan bir yetki tanınmaktadır. Kanundan doğan bu yetkinin kullanılabilmesi için eserde değişiklik yapılması zarureti bulunuyorsa, hakkı kullanan kişi, eser sahibinden izin almadan bu değişikliği yapabilir (FSEK m. 16/2).

3. Yapılacak Değişikliğin Teknik Zorunluluktan Kaynaklanıyor Olması

Mali hakları kullanmaya yetkili olan kişilerin FSEK m. 16/2’ye dayanarak eserde değişiklik yapabilmesi için yapılacak değişikliklerin mali hakların kullanılma tekniği açısından zaruri olması gerekir. Hangi değişikliklerin mali hakların

kullanılması açısından zaruret arz ettiğini somut olayın koşulları çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Örneğin, bir kitap içerisinde kullanılacak resmin sayfaya sığacak şekilde küçültülmesi⁵², bir romanın tiyatroya uyarlanması sırasında fiziki ve teknik koşullar gereği canlandırılmayan bazı sahnelerin eserden çıkarılması, bir televizyon dizisindeki bazı ifadelerin veya sahnelerin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuralları gereği sansürlenerek yayımlanması bu kapsamda değerlendirilebilir.

Bazı hallerde, eserde yapılacak değişiklikler, mali hak sahibinin eserden daha çok kazanç elde etmesine ya da farklı şekillerde fayda sağlamasına olanak sağlayabilir. Ancak FSEK m. 16/2 hükmü bu tür değişiklikleri hukuka uygun hale getirmez. FSEK m. 16/2’de açıkça belirtildiği üzere, bu hükme dayanılarak eserde değişiklik yapılabilmesi için mali hakların kullanılabilmesi açısından bir zaruret söz konusu olmalıdır.

Benzer şekilde, mali hakların kullanılması açısından bir zaruret söz konusu değilse, eserin içerik itibarıyla “hoş görülmemesi” veya kamusal menfaatlere aykırı olması da eserde değişiklik yapılmasına gerekçe gösterilemez. Sözgelimi, bir edebi eserde ayrımcılık olarak nitelendirilebilecek ifadeler yer verilmesi, yayınevinin kitabı yayımlarken eserin ilgili kısımları metinden çıkarmasına bir gerekçe sayılamaz⁵³. Veyahut eser hatalı bilgiler içeriyorsa bile yayıncının bu hataları düzeltme yetkisi bulunmamaktadır. Kamu yararı veya okuyucuların/izleyicilerin aldatılmasının önlenmesi gibi amaçlar eserde değişiklik yapılmasını haklı göstermez⁵⁴.

Zaruret hali eserde değişiklik yapılmasına dayanak oluşturduğu gibi yapılacak değişikliğin kapsamını da belirler. Mali hakları kullanan kişiler, eseri yalnızca

⁵² Kılıçoğlu (n 6) 252.

⁵³ Berenboom (n 19) 286.

⁵⁴ Lucas, Lucas-Schloetter ve Bernault (n 3) 522.

gerektiği ölçüde değiştirebilir. Ayrıca eserde değişiklik yapılması gerekiyorsa dahi yapılacak değişikliklerin eser sahibinin şeref ve haysiyetini ihlal etmemesi gerekir⁵⁵.

Bu açıklamalardan sonra, *de lege ferenda* bir öneride bulunmak isteriz. Alman hukukunda da mali hakları kullanma yetkisine sahip kişilerin eserde değişiklik yapabilmesine olanak tanınmıştır. Ancak bu hakkın kullanılabilmesi açısından tekniğin gerektirdiği zorunluluk değil; dürüstlük kuralı ölçü alınmıştır. Alman Telif Hakları Kanunu⁵⁶ m. 39/2'ye göre, mali hakları kullanma hakkına sahip olan kişi, eser sahibinin dürüstlük kuralı gereği yapılmasına itiraz edemeyeceği değişiklikleri eser sahibinden izin almadan da yapabilmektedir⁵⁷. Alman hukukundaki bu düzenleme, mali hakları kullanan kişilere teknik zorunluluk hallerini de kapsayan daha geniş bir yetki alanı tanımaktadır. Bu düzenlemenin eser sahibi ile mali hakları kullanma yetkisi bulunan kişiler arasındaki menfaatler dengesine daha uygun bir çözüm olduğu kanaatindeyiz. Bu sebeple, FSEK m. 16/2 hükmünün dürüstlük kuralına referans verilmek suretiyle yeniden kaleme alınmasını önermekteyiz.

C. FİLM YAPIMCILARINA TANINAN HAKLAR

Bir sinematografik esere dublaj yapılması veya alt yazı eklenmesi esere doğrudan müdahalede bulunulması anlamına gelir. Kural olarak, bu tür bir müdahalenin yapılabilmesi için eser sahibinden izin alınması gerekir. Ancak FSEK m. 80/4'te bu konuda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan hükme göre, sinema eseri sahipleri, eser üzerindeki mali haklarını filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya devretmişse, aksine veya özel bir sözleşme hükmü bulunmadığı sürece, filme dublaj yapılmasına veya alt yazı eklenmesine itiraz edemezler.

⁵⁵ De Werra, Droit Moral (n 1) 537; Ateş, Hakların Kapsamı (n 9) 147.

⁵⁶ www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/23030

⁵⁷ Lucas-Schloetter (n 34) 49, dn. 73.

Sinema filmlerine dublaj yapılması veya alt yazı eklenmesi yaygın bir durum olup çoğu zaman eserden istifade edilebilmesi için gereklidir de. Kanun koyucunun, bu durumu dikkate alarak film yapımcılarına bu hakkı tanınması bizce isabetli bir düzenleme olmuştur. Ancak hükmün kapsamına ilişkin bir eleştirimiz bulunmaktadır.

Hükmün uygulama alanı bulabilmesi için sinema eseri sahiplerinin, eser üzerindeki mali hakları film yapımcısına devretmiş olması gerekmektedir. Hükmün lafzına bağlı kalınacak olursa, eser sahiplerinin film yapımcısına lisans hakkı tanınması durumunda bu istisna uygulanamayacaktır. Ancak bu hüküm yönünden, mali hak devri ile lisans sözleşmesi arasında bir ayrım yapılmasının bir gerekçesinin bulunmadığı kanaatindeyiz. Bu sebeple hükmün uygulama alanının film yapımcısına lisans hakkı tanınması ihtimalini de kapsayacak şekilde genişletilmesini önermekteyiz.

Ayrıca bir hususun altını çizmek isteriz. FSEK m. 80/4 hükmü, sinema eseri sahiplerinin hakkını sınırlamaktadır. Ancak sinema eserleri üzerinde icracı sanatçıların da manevi hakları bulunmaktadır. İracı sanatçılar, icralarının kendi itibarlarını zedeleyebilecek şekilde tahrif edilmesi ve bozulmasının önlenmesini talep edebilirler (FSEK m. 80/1-A-1). Dolayısıyla, film yapımcıları FSEK m. 80/4 hükmüyle kendisine tanınan yetkiyi kullanırken icracı sanatçıların itibarını zedeleyecek bir faaliyette bulunmamalıdır.

D. MİMARİ YAPILARDA MALİKİN GEREKSİNİMDEN SEBEBİYLE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI

Eserde değişiklik yapılması ile ilgili uyuşmazlıkların sıklıkla görüldüğü alanlardan biri mimari eserlerdir. Eser niteliği taşısa dahi bir mimari yapının maliki, bu yapıyı önce kendi gereksinimleri çerçevesinde kullanmak ister. Bu noktada, yapının maliki ile eser sahibinin menfaatleri arasında bir denge kurulması gerekir.

Kural olarak, malik, eser sahibinden izin almadan mimari eserde değişiklik yapamaz. Bununla birlikte, yapının dayanıklılığının artırılması veya kullanım amacının yerine getirilmesi açısından gerekli ise malikin eserde değişiklikler yapabileceği kabul edilmektedir⁵⁸. Örneğin, “*nem ve korozyonun önlenmesi, fazla nemin bina dışına atılabilmesi*” amacıyla mimari yapının kubbesinde yapılacak bir değişiklik için eser sahibinden izin alınmasına gerek olmadığı söylenebilir⁵⁹. Buna karşılık, estetik sebeplerle mimari yapının farklı bir renge boyanması isteniyorsa eser sahibinin izni gerekir. Örneğin, izin alınmadan yapılacak renk değişikliği bu maddede düzenlenen manevi hakkın ihlali anlamına gelir.

SONUÇ

Üçüncü kişilerin eserde değişiklik yapabilmesi için, kural olarak, eser sahibinden izin almaları gerekmektedir (FSEK m. 16/1). Bununla birlikte, eser sahibinden izin alınmış olması eserde her türlü değişikliğin yapılabileceği anlamına gelmez.

⁵⁸ Ayrıca bkz. Hayri Bozgeyik, *Mimaride Telif Hakları* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2019) 163 vd.; Sabih Arkan, ‘Mimari Eserlerde Malik ile Mimarın Hak ve Menfaatlerinin Dengelenmesi’, (2007) 24 (2) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 167, 168 vd.

⁵⁹ “...Mahkemece, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, yapının güzel sanat eseri niteliğinde olduğu, gerek proje, gerekse mimari yapının, FSEK kapsamında korunmaya layık olduğu mimari yapının hususiyetini olumsuz yönde etkilemeyen değişiklikler yönünden eser sahibinin izninin gerekmediği, bu kapsamda yapı sahibinin zorunlu olarak yapması gereken bakım, onarım gibi amaçlar kapsamındaki müdahalelerinin de eser sahibinin iznini gerektirmeyen nitelikte bulunduğu, havuz suyunda meydana gelen aşırı buharlaşmanın oluşturduğu nem ve korozyonun önlenmesi, fazla nemin bina dışına atılabilmesi için başlangıçta ön görülmeyen özelliklerin bilahare kaçınılmaz bir ihtiyaç haline geldiği, bu bakımdan kubbeyi oluşturan çelik kafes sisteminin galvanizli çelik malzeme ile değiştirildiği, bunun bir zorunluluktan kaynaklandığı, çelik malzemeli çatı strüktürü, malzemesi orijinal projesine tam anlamıyla uygun şekilde inşa edildiği, profil boyutları, birleşim tarzı, boya rengi dahi projeye uygun yenilendiği, yapının betonarme karkas taşıyıcı sisteminde bir değişiklik yapılmadığı, yapılan değişikliklerin zorunluluktan kaynaklandığı, FSEK’nın 16/2. maddesi gereğince mimar eser sahibinin iznine ihtiyaç bulunmadığı...” Bkz. Yargıtay 11. HD, E. 2014/9611 K. 2015/8154, 11.6.2015 (Yargıtay Karar Arama).

Eser sahibi izin vermiş olsa bile, eserde, eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyecek değişiklikler yapılamaz (FSEK m. 16/3). Ayrıca eserin mahiyetini ve hususiyetlerini bozacak bir değişiklik yapılmak isteniyorsa, eser sahibinden bunun için özel olarak izin alınmış olması gerekir. Eser sahibinden kayıtsız ve şartsız, çerçeve bir izin alınmışsa bu izne dayanılarak eserin mahiyetini ve hususiyetlerini bozacak değişiklikler yapılamaz.

Öte yandan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda eser sahibinden izin alınmaksızın eserde değişiklik yapılmasına imkân tanıyan iki hükme yer verilmiştir. FSEK m. 16/2'ye göre, eser sahibinin izniyle veya kanunun tanıdığı yetki ile mali hakları kullanan bir kişi, mali hakları kullanabilmesi için eserde değişiklik yapması gerekiyorsa, eser sahibinden ayrıca izin almasına gerek olmaksızın eserde değişiklik yapabilir. FSEK m. 80/4'te ise film yapımcılarına özgü bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan hükme göre, sinema eseri sahipleri, eser üzerindeki mali haklarını filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya devretmişse, aksine veya özel bir sözleşme hükmü bulunmadığı sürece, filme dublaj yapılmasına veya alt yazı eklenmesine itiraz edemezler. Başka bir deyişle, belirtilen durumda film yapımcısı eser sahiplerinden izin almaksızın filme dublaj yapılmasına veya alt yazı eklenmesine karar verebilir.

Son olarak, eser niteliği taşıyan mimari yapılarda, yapının dayanıklılığının artırılması veya kullanım amacının yerine getirilmesi açısından gerekli ise malikin eserde değişiklikler yapabileceği kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

Aksu M, 'Eser Yaratıcısının Eseri Üzerindeki Manevi Hakları (Eser Yaratıcısı Kişilik Hakkı) ile Genel Kişilik Hakkı İlişkisi Üzerine Bir Deneme' iç Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I (On İki Levha Yayıncılık 2010) 121, 158.

Arkan S, 'Mimari Eserlerde Malik ile Mimarın Hak ve Menfaatlerinin Dengelenmesi', (2007) 24 (2) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 167, 171.

Ateş M, ‘Manevi Hakların Eser Sahibinin Ölümünden Sonra Kullanılması: FSEK Madde 19 Üzerine Bir Tedkik’, (2020) 78 (3) İstanbul Hukuk Mecmuası 1279, 1322 (FSEK m. 19).

Ateş M, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması (Seçkin Yayıncılık 2003) (Hakların Kapsamı).

Ateş M, Fikri Haklarla İlgili Hukuki İşlemler (Seçkin Yayıncılık 2020) (Hukuki İşlemler).

Aydıncık Midyat Ş, Kişilik Hakkının Ticarileşmesi (İmaj Hakları) (On İki Levha Yayıncılık 2023).

Ayiter N, Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri (2. Bası, S Yayınları 1981).

Barrelet B ve Egloff W, Le Nouveau Droit d’Auteur (4. Bası, Staempfli Editions 2021).

Belgesay MR, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi (M. Sıralar Matbaası 1956).

Bellican C, ‘Eser Sahibinin Manevi Haklarını Sınırlandıran Hukuki İşlemler ve Bazı Durumlar’ iç Prof. Dr. M. İlhan Uluşan’a Armağan, Cilt I (Seçkin Yayıncılık 2016) 277, 329 (Manevi Haklar).

Bellican C, ‘Kişilik Hakkını Oluşturan Kimi Unsurların Ticari Amaçlı İzinsiz Kullanımı’ (2019) 18 (1) İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 79, 109 (Kişilik Hakkı).

Berenboom A, Le Nouveau Droit d’Auteur (5. Bası, Larcier 2022).

Bozgeyik H, Mimaride Telif Hakları (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2019).

Caron C, Droit d’Auteur et Droits Voisins (4. Bası, LexisNexis 2015).

De Werra J, ‘La Gestion Contractuelle du Droit à l’Image des Sportifs’, iç Citius, Altius, Fortius: Mélanges en l’Honneur de Denis Oswald (Helbing Lichtenhahn

Verlag 2012) 243, 258 (Droit à l'Image).

De Werra J, 'Le Droit Moral en Suisse' (2013) 25 (1) Les Cahiers de Propriété Intellectuelle 527, 547 (Droit Moral).

De Werra J, Le Droit à l'Intégrité de l'Oeuvre (Staempfli Editions 1997) (Intégrité).

Dessemontet F, Le Droit d'Auteur (Cedidac 1999).

Dural M ve Öğüz T, Kişiler Hukuku (23. Bası, Filiz Kitabevi 2022).

Erel ŞN, Türk Fikir ve Sanat Hukuku (3. Baskı, Yetkin Yayınları 2009).

Françon A, 'Le Droit au Respect et les Oeuvres Audiovisuelles' iç Mélanges Offerts à Albert Chavanne: Droit Pénal, Propriété Industrielle (Litec 1990) 233, 239.

Gotzen F, 'Le Droit Moral en Belgique' iç Mélanges en l'honneur de André Françon (Dalloz 1995) 259, 266.

Helvacı S, Gerçek Kişiler (8. Bası, Legal Yayıncılık 2017).

Janssens MC, 'Le Droit Moral en Belgique' (2013) 25 (1) Les Cahiers de Propriété Intellectuelle 527, 547.

Kaya A, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Dersleri – I (Filiz Kitabevi 2024).

Kılıçoğlu AM, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (7. Bası, Turhan Kitabevi 2021).

Lévy V, Le Droit à l'Image (Schulthess 2002).

Linant de Bellefonds X, Droit d'Auteur et Droits Voisins (2. Bası, Dalloz 2004).

Lucas A, Lucas-Schloetter A ve Bernault C, Traité de la Propriété Littéraire et Artistique (5. Bası, LexisNexis 2017).

Lucas-Schloetter A, ‘Le Droit Moral en Allemagne’ (2013) 25 (1) Les Cahiers de Propriété Intellectuelle 35, 57.

Meier P ve De Luze E, Droit des Personnes (Schulthess 2014).

Oğuzman MK, Seliçi Ö ve Oktay-Özdemir S, Kişiler Hukuku (21. Bası, Filiz Kitabevi 2022).

Özsunay E, Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu (4. Bası, Fakülteler Matbaası 1979).

Öztan F, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku (Turhan Kitabevi 2008).

Pollaud-Dulian F, Le Droit d’Auteur (2. Bası, Economica 2014).

Rouvinez J, La Licence des Droits de la Personnalité (Schultess 2011).

Serozan R, ‘Doğum Öncesi (Prenatal) ve Ölüm Sonrası (Postmortal) Kişiliğin Korunması’, iç Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan (Turhan Kitabevi 2006) 313, 324.

Sirinelli P, Propriété Littéraire et Artistique (3. Bası, Dalloz 2016).

Suluk C, Karasu R ve Nal T, Fikri Mülkiyet Hukuku (8. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2024).

Tandoğan H, ‘Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması’ (1963) 20 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 36.

Tekinalp Ü, Fikri Mülkiyet Hukuku (5. Bası, Vedat Kitapçılık 2012).

Tosun Y, Manevi Haklar (On İki Levha Yayıncılık 2016).

Yıldız OA, ‘Eser Sahibinin Ölümü Sonrasında Manevi Hakların Kullanılması ve Korunması’ iç Yener Ünver ve Özlem Yenerer Çakmut (edr), Hukuk ve Sanat (7. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 573, 587 (Manevi Haklar).

Yıldız OA, ‘Kişilik Hakkı Kapsamında Korunan Değerlerin Ticarileştirilmesi’ iç Fulya Erlüle ve diğerleri (edr), Prof. Dr. Serap Helvacı’nın Anısına Armağan, Cilt III (On İki Levha Yayıncılık 2024) 2909, 2960 (Kişilik Hakkı).